

ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದ ರಾಜ್ಯಾದಾಯದ ಮೂಲಗಳು – ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ

ರಾಕೇಶ.ವಿ.¹

ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಸುಮಾರು ಐದು ಶತಮಾನಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಒಡೆಯರ ಸಂತತಿ, ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾನಂತರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಳಿದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಿನ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹುಪಾಲು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು. ರಾಜ ಒಡೆಯರು, ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ರವರು ತಮ್ಮ ಸೈನಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಇಂತಹ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಇಂತಹ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಆಳ್ವಿಕೆ ನೀಡಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಗತಿಯತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾದದ್ದು ಹಣ. ಆದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲಿಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯದ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಂತ ದೊರೆಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೇ ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ನಂತರ ಬದಲಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆದರು.

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಕೃಷಿಯನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿತು. ರಾಜ್ಯದ ಬಹುಪಾಲು ಆದಾಯವು ಭೂ ಕಂದಾಯದಿಂದಲೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ

1.ಸಂಶೋಧಕರು,ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ,ಮೈಸೂರು

ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು(ಗದ್ದೆ, ಬೆದ್ದಲು, ತೋಟದ ಭೂಮಿ, ಅಣೆ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು). ಈ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಮಾನದಂಡವೆಂದರೆ ಭೂಮಿಯ ಪಲವತ್ತತೆ. ಮೈಸೂರು ರಾಜವಂಶದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಭೂ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅಡಿಪಾಯವನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಅವರು ಭೂಮಿಯ ಫಲವತ್ತತೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಉತ್ತಮಭೂಮಿ, ಮಧ್ಯಮಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕನಿಷ್ಠ ಭೂಮಿ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನ ಭೂಮಿ, ಬಂಜರುಭೂಮಿ, ಉಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನ ಭೂಮಿ, ತೋಟಗಳು, ಪಾಳುಭೂಮಿಗಳು, ಹಿತ್ತಲುಗಳು¹ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ವಿಂಗಡಣೆಮಾಡಿ ಆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪದ್ಧತಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಲು ರಾಯರೇಖಾ ಎಂಬ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಅದೇ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒಡೆಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದ ಭೂಮಿಗೆ ಕಂಭಗಟ್ಟಲೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಉತ್ತಮ ಭೂಮಿ ಕಂಭ 100ಕ್ಕೆ ಕಂದಾಯ ಆರು ಹಣ, ಮಧ್ಯಮಭೂಮಿ 100ಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಹಣ ಮತ್ತು ಕನಿಷ್ಠ ಭೂಮಿಗೆ ಎರಡು ಹಣ² ಎಂದು ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿ ಪಡಿಸಿದ್ದರು.

ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಭೂಮಿಗೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟ ಭೂಮಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇಯ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮಬಳಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು ಅದು ತೆರಿಗೆ ರಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅರಸರು ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿದಾಗ ಆ ಭೂಮಿಯ ಗಡಿಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು,³ ಅದು ಕಂದಾಯ ರಹಿತ ಭೂಮಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಆರಂಭಿಕ ಒಡೆಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ಪಾಲನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನದ 1/4 ಭಾಗವನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.⁴ ಆದರೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನದ 1/3 ಅಥವಾ 1/2 ಭಾಗವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ.⁵ ಈ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದ ದರವು ಸರ್ಕಾರವು ಒದಗಿಸಿದ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟಗ್ರಾಮ ಹಾಗೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಉತ್ತಮ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ 50ರಷ್ಟು ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟಗ್ರಾಮ ವಿಭಾಗದ ನೀರಾವರಿ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು, ಭತ್ತ ಮುಂತಾದ ಫೈರುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವಾರ ಕಂದಾಯವನ್ನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ನಿಬಂಧನೆ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ರೈತರು ಈ ಪಾಲು ಬಾರವೆಂದು

ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಮಹಾರಾಜರು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ಆನಂತರ ಒಟ್ಟು ಬೆಳೆಯನ್ನು ಮೂರು ಪಾಲುಮಾಡಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಕೃಷಿ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು, ಇನ್ನೊಂದು ಪಾಲು ರೈತನ ಮನೆಯ ಇಡುವಳಿ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು, ಮೂರನೇ ಪಾಲನ್ನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾವತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಇದನ್ನು ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷ ಮುಂದುವರಿಸಿ ನಂತರ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ಇಳುವರಿ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಪುನಃ ಅರ್ಧವಾರ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದರು.⁶ ಹೀಗೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸ್ತು ಮತ್ತು ನಗದು ಎರಡು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಸ್ತುರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಾವತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಂದಾಯವನ್ನು ದವಸಾದಾಯವೆಂದು ಹಾಗೂ ನಗದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಾವತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸುವರ್ಣದಾಯವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.⁷ ಒಡೆಯರು ರೈತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಮೂರು ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದರು. ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಮೀಲನು, ಗ್ರಾಮದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗೌಡ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು⁸ ಕಂದಾಯದ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ಯಾನುಭೋಗನು ಗ್ರಾಮದ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಬರೆದಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಕಂದಾಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ಧನಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ರೈತರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಸ್ತುರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಪಸಲನ್ನು ಕಣದ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ಕಾರದ ಪಾಲು ಮತ್ತು ರೈತರ ಪಾಲು ಎಂದು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಪದ್ಧತಿಗೆ ವಾರ⁹ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರೈತನು ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕಟಾವುಮಾಡಿ ರಾಶಿ ಹಾಕಿದ ನಂತರ ಸರ್ಕಾರವು ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಪಾವತಿಸುವವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಆಸ್ತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕಟಾವು ಮಾಡಿದ ನಂತರ 20-30 ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ನಂತರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರೈತರ ನಡುವೆ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹಂಚಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರದ ಪಾಲನ್ನು ಕೊಡುವವರೆಗೆ ರೈತನ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಮಾರಾಟಮಾಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ, ದಾನಮಾಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸ್ವಂತಕ್ಕೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.¹⁰

ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಭೂ ಕಂದಾಯ ನೀತಿಯು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಪಾಳು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ರೈತರಿಗೆ ಹಲವು ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು

ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತಮ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಂಡೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ರೈತರು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡಿದರೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಕಂದಾಯ ಕೊಡುವಂತೆಯೂ, ಅದೇ ರೀತಿ ಮಾಧ್ಯಮ ಭೂಮಿಗೆ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಕಂದಾಯ ಕೊಡುವಂತೆಯೂ ಮಾಡಿ, ಆನಂತರ ಅರಮನೆಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ನೈಜ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು.¹¹ ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮುತ್ತೂರು ಹೋಬಳಿಯ ಕರಟಗೆ ಶಿವಾಲಯ ಮತ್ತು ಬಾಳೇಕಟ್ಟೆ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಬೆಳೆದು ಆನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಿಗಳ ಸಂಚಾರದಿಂದಾಗಿ ಭೂಮಿ ಪಾಳುಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಈ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೃಷಿಯೋಗ್ಯವಾಗಿಸಲು ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿನಿಧಿತೀರ್ಥ ಮಠಕ್ಕೆ ನಿರೂಪ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಈ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡ ಮಠದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು, ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಆ ಮಠ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳ ಒಡೆತನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಆನಂತರ ಗದ್ದೆ, ಬಿದ್ದಲುಭೂಮಿ ಬೀಜಾವರಿ ಒಂದು ಖಂಡುಗಕ್ಕೆ 10 ಕಂಠೀರಾಯ ಗುಳಿಗೆ¹² ಹಣವನ್ನು ಕಂದಾಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕೃಷಿಯೋಗ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮುಖಾಂತರ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ತೋಟಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾವಿರ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳಿಗೆ 30,28,25,18,15¹³ ವರಹಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಆಯಾ ತೋಟದ ಫಲಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದರು. ಕೆರೆಕಟ್ಟೆಗಳ ಕೆಳಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಅಡಿಕೆ, ತೆಂಗು ತೋಟವನ್ನು ಮಾಡಲು ರೈತರಿಗೆ ಸಾಗುವಳಿ ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ, ನೂರು ಬಾಳೆಯ ಬುಡಕ್ಕೆ ಮೂರು ಹಣ ಕಂದಾಯದ ಮೇರೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಡಿಕೆ, ತೆಂಗು ಪಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಬಾಳೆಯ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಡಿಕೆ ತೆಂಗಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಯಾ ಸೀಮೆಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವಾರವನ್ನಾಗಲಿ, ಕಂದಾಯವನ್ನಾಗಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಿಬಂಧನೆ ಮಾಡಿದರು.¹⁴ ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಲದಲ್ಲಿರುವ ಹುಣಸೆ, ಮಾವು, ಹಲಸು ಮುಂತಾದ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವ ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ಮರಾವಳಿ¹⁵ ಎಂಬ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮರಗಳಿಗೆ ಫಲವಿದ್ದಂತೆ ಒಂದರಿಂದ ಎರಡು ಹಣದವರೆಗೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಿಡಲು ಮತ್ತು ಆ ಮೂಲಕ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡರು. ಕಾಲುವೆಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮಣೇಗಾರ, ಒಬ್ಬ ಶ್ಯಾನುಭೋಗ, ಒಬ್ಬ ತೋಟಿ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ನೀರುಗಂಟಿಯನ್ನು¹⁶ ನೇಮಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ದೇಶದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ರೈತರು ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜರ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಅವರು ಅರಮನೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ವಾರದದವಸ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. “ಕಾಡು

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನು ಉಳುತ್ತಾನೆ, ದೇವೇಂದ್ರನು ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ, ನಾವು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಪೈರುಮಾಡಿ ನಿಮಗೇತಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು”¹⁷ ಎಂದು ಅರಮನೆಯ ನಿಯಮ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿದರು. ಆಗ ಸರ್ಕಾರ ಅವರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೆಲವು ರೈತರು ಭಯಪಟ್ಟು ಅಪ್ಪಣೆಯಾದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಭಿನ್ನವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸರ್ಕಾರ ಆ ರೈತರುಗಳ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಅವರ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಧನಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಧಾನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ರೈತರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ಅರಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರಿತುಕೊಂಡ ಸರ್ಕಾರ, ಕೊಬ್ಬಿದ ರೈತರನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೂ, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆದಾಯ ಕೂಡಿ ಬರುವಂತೆಯೂ ಮನೆದೆರಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ 19¹⁸ ವಿವಿಧ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿತು. ಅವುಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

• ಸ್ಥಳೀಯ ತೆರಿಗೆಗಳು

1. ಮನೆ ತೆರಿಗೆ
2. ಹುಲ್ಲುಹಣ (ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ)
3. ಏರುಸುಂಕ (ನೇಗಿಲಿನ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕ)
4. ಗುಳುವಿನ ಪೊಮ್ಮು (ಕೃಷಿ ಉಪಕರಣಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ)
5. ಅಂಗಡಿವಸರ (ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಅಂಗಡಿ ಹೊಂದಿದ್ದವರ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ)
6. ಮಗ್ಗದ ಕಂದಾಯ
7. ಪಾಶವಾರ (ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಸುಂಕ)
8. ಉಪ್ಪಿನ ಮೊಳೆ (ಉಪ್ಪಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ)
9. ಕುರಿ ತೆರಿಗೆ
10. ಗಿಡಕ್ಕಾವಲು (ಅರಣ್ಯದ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ)
11. ದೇವರಾಯವಟ್ಟ
12. ಉಬ್ಬೆ ಕಾಣಿಕೆ (ತೊಳೆಯುವ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ)
13. ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮಾರಿದಕ್ಕೆ ಸುಂಕ
14. ಅಂಗಡಿಪಟ್ಟಡಿ
15. ಕೌದಿಯ ತೆರಿಗೆ

• ಸಾಮಾಜಿಕ ತೆರಿಗೆಗಳು

1. ಸಮಯಾಚಾರ (ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ)

2. ಕೂಟಚಾರ (ಸಭೆಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ)
3. ಜಾತಿ ಮಾನ್ಯ (ಜಾತಿ ಸವಲತ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ)
4. ಮದುವೆ ತೆರಿಗೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಈಚಲು, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು (ತಂಬಾಕು), ವೀಳ್ಯದೆಲೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಬಕಾರಿ ಸುಂಕವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಗ್ಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ(ಮಗದರೆ), ಮೀನು ಸಾಕಾಣಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ(ಪಾಶಾವರ), ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ, ಎಣ್ಣೆ ಗಿರಣಿಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ(ಗಾಣದ ಸುಂಕ), ಬೆಲ್ಲದ ತಯಾರಿಕೆ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ(ಆಲೆಮನೆ ತೆರಿಗೆ) ಮುಂತಾದವು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ವೃತ್ತಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಬ್ಬಿನ ಲೋಹಗಾರಿಕೆ, ಕುಂಬಾರಿಕೆ, ಕ್ಷೌರಿಕ, ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ ವೃತ್ತಿ, ಅಗಸ, ಗಾಣಿಗ, ಚಮ್ಮಾರ, ಬಡಗಿ, ಬುಟ್ಟಿ ತಯಾರಕರು, ಕಮ್ಮಾರರು, ಕಲ್ಲುಕುಟುಕರು, ಜೀತ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಮಡಿವಾಳ(ಬಟ್ಟೆ ಕಾಣಿಕೆ) ಇತ್ಯಾದಿ.¹⁹

ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಕ್ರಮಗಳಿಂದಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ವಾರ್ಷಿಕ ಆದಾಯ 7,20,00 ಪಗೋಡಗಳು. ಆರ್ಥಿಕ ಸಚಿವರು ಪ್ರತಿದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಖಜಾನೆಗೆ 2000 ಪಗೋಡಗಳನ್ನು ಜಮಾ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಅದು ಜಮಾವಾಗುವವರೆಗೂ ಮಹಾರಾಜರು ಉಪಹಾರವನ್ನು ಕೂಡ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಜಾಗರೂಕತೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ತಮ್ಮ ಖಜಾನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಕೋಟಿ ಪಗೋಡಗಳ ಅಪಾರ ಧನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣ²⁰ ಎಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದರು.

ಹೀಗೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಸರ್ಕಾರದ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿದರು. ಅವರು ವಿದಿಸಿದ ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳು ಜನರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕಠಿಣವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಲು ಮತ್ತು ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ರೈತರನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡೆಯಲು ಅವರು ಇಂತಹ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಶಿವಣ್ಣ, ಕೆ. ಎಸ್, ದಿ ಅಗ್ರೇರಿಯನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ (1336–1761), ಪು.89,90; ಚಂದ್ರಶೇಖರ್.ಎಸ್, ಸುರೇಂದ್ರ ರಾವ್.ಬಿ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳು,ಪು.42; ಬಿ.ಎಸ್. ಸಣ್ಣಯ್ಯ, ದೇವಚಂದ್ರನ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥಾಸಾರ,ಪು.338
2. ರಾಜಾವಳಿ ಕಥಾಸಾರ, ಪು.338
3. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳು,ಪು.42
4. ಅದೇ, ಪು. 44
5. ಅದೇ, ಪು. 44; ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ, ಎ, ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ದಿ ಒಡೆಯರ್ ಆಫ್ ಮೈಸೂರ್ (1610–1748), ಪು.164
6. ಶಿವಣ್ಣ, ಕೆ. ಎಸ್, ಪು. 93; ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಮ್ ಬಿ, ಅನ್ವಲ್ಸ್ ಅಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ರಾಯಲ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ,(ಸಂ.1),ಪು.118,119
7. ಕ್ಯೂಜೆ.ಎಮ್.ಎಸ್, ಎನ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಟು ಸೆಂಚೂರಿಸ್ ಆಫ್ ಒಡೆಯರ್ ರೂಲ್ ಇನ್ ಮೈಸೂರ್ (1565–1761), ಪು.466; ಶಿವಣ್ಣ, ಕೆ. ಎಸ್, ಪು. 90
8. ಡಾ. ಬಿ. ವಿ. ಸುಧಾಮಣಿ, ದಳವಾಯಿ ನಂಜರಾಜಯ್ಯನ ಕಾಲದ ಮೈಸೂರು, ಪು.127
9. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳು, ಪು.43
10. ಬಿ. ವಿ. ಸುಧಾಮಣಿ, ಪು. 127
11. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಮ್ ಬಿ, ಪು. 122
12. ಮೈಸೂರು ಆರ್ಕಿಯೋಲಾಜಿಕಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್,1925, ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ, 77, ಪು. 70–71
13. ಎನ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್, (ಕ್ಯೂಜೆ,ಎಮ್,ಎಸ್),ಪು.465; ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಮ್ ಬಿ, ಪು. 122
14. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಮ್ ಬಿ, ಪು. 122–123
15. ಅದೇ, 123
16. ಅದೇ, 199
17. ಅದೇ, 123
18. ಅದೇ, 124, ಎನ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್, (ಕ್ಯೂಜೆ,ಎಮ್,ಎಸ್),ಪು.469
19. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ, ಎ, ಪು. 165

20. ಶಿವಣ್ಣ, ಕೆ. ಎಸ್, ಪು. 94, ಎನ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್, (ಕ್ಯೂ.ಜೆ.ಎಮ್.ಎಸ್),ಪು.469, ಕರ್ನಾಟಕ
ಪರಂಪರೆ (ಸಂ.2), ಭಾಷಾಂತರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ, ಪು. 242